

Előszó

A kutatás története

A jelen kutatási projekt – talán nevezhetjük ilyen hangzatosan – tíz éve indult, mégpedig több szálon. Az első szál: 2006 tavaszán tartottam először Neveléstörténeti forrásszeminárium c. kurzust pedagógia szakos hallgatóknak a Debreceni Egyetemen. Az ELTE Művelődéstörténeti Doktori Programjának hallgatójaként több olyan órán is részt vettem, amelyen irodalmi műveket és memoárokat használtunk történeti forrásként. Bácskai Vera tanárnő kurzusán pedig a polgárság és a polgárosodás volt a téma. Amikor kezdő oktatóként az említett neveléstörténeti szemináriumot megkaptam, kézenfekvő volt számomra a pesti példa követése, hiszen a nevelés és oktatás múltját is kitűnően lehet ezen forrásokon keresztül vizsgálni. A következő kurzusra 2007 őszén került sor, ekkor több pedagógia – történelem szakos hallgatót is tanítottam, közülük ketten, Ferkó Enikő és Munkácsi Edit arisztokraták nevelését mutatták be eképpen. Később a forrásbázist mind a ketten bővítettek, szemináriumi dolgozatukat 2009-ben OTDK dolgozattá, 2010-ben szakdolgozattá érlelték. Utóbbiak rövidített változata olvasható a jelen kötetben.

A második szál: A téma a saját érdeklődésemet is felkeltette. 2010 februárját a Magyar Ösztöndíj Bizottságnak köszönhetően Collegium Hungaricum ösztöndíjjal Bécsben töltöttem. Ekkor kezdtem meg a kalksburgi jezsuita kollégium történetének magyar szempontú feldolgozását, mely iskoláról gróf Apponyi Albert emlékiratainak köszönhetően szereztem tudomást. 2013 szeptemberében Michael Dobeš igazgató úr jóvoltából – egy újabb CH ösztöndíjnak hála – már az iskolában őrzött forrásokba is bepillantást nyertem. A források gazdag tárházára találtam a Jézus Társasága Ausztriai Rendtartományának Levéltárában is, ahol kutatásomat Dr. Martina Lehner levéltáros, tudományos munkatárs segítette. Mindkettőjük támogatását ezúton is köszönöm. A bécsi kutatómunka eredménye az erdélyi arisztokrata családok nevelésével-oktatásával foglalkozó, e kötetben szereplő írásom, amely két korábbi – Erdélyben elektronikusan (CD-n) már megjelent – tanulmányom átdolgozása, kiégésítése.

A harmadik szál: A Debreceni Egyetem neveléstudományi doktori programjában ekkortájt Virág Irénnek köszönhetően már javában zajlott, sőt végéhez is ért egy nagyszabású arisztokrácia-történeti vizsgálat. Ennek eredménye a 2008-ben megvédett, Az arisztokrácia neveltetése Magyarországon című disszertáció. Saját doktori értekezéseim és a habilitációs dolgozat megírását követően – 2013 tavaszán – új témát keresve arra jutottam, érdemes lenne Irén nagyszabású kutatásának a folytatására vállalkozni. Ő az 1790 és az 1848 közötti időszakot vizsgálta, ezt a korszakot azonban nem akarta elhagyni. Beleegyezésével készült el a TÁMOP 4.2.4.A Nemzeti Kiválóság Program keretében meghirdetett „Magyar Zoltán Posztdoktori Ösztöndíj a konvergencia régiókban” c. pályázatra A magyar arisztokrácia iskoláztatási szokásai a dualizmus korában c. kutatási terv, amelyet támogatásra méltónak

találtak. A pályázaton csak új, akkor kezdődő kutatási projekttel lehetett indulni. Kiemelten fontos feltétel volt az eredmények egyetemi hasznosulása, tehát a témához kapcsolódó órák hirdetése, s ezek keretében a hallgatók bevonása a kutatásba. Az ekkor létrejött kutatócsoport több tagjának – Boruzsné Búdi Katinkának, Mucsi Lászlónak, Óváry Zoltánnak és Támba Renátónak – az írása kerül kiadásra ebben a kötetben. A Magyary Ösztöndíjjal egy évig (2013. szeptember – 2014. augusztus) támogatott kutatást az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíjának köszönhetően további három éven keresztül folytatni tudtam. Ennek keretében számos tanulmányt készítettem el, ezek egyikét válogattam be a jelen kötetbe. Ez az írás a pozsonyi evangélikus főgimnáziummal és annak arisztokrata tanulóival foglalkozik.

E kötet tehát ízelítőt ad azokból az eredményekből, amelyek a témában az elmúlt tíz évben keletkeztek a Debreceni Egyetemen. Ezúton is köszönöm egykori hallgatóimnak, doktoranduszaimnak a közreműködést, a közös munka örömét.

Budapest, 2017. július 2.

Rébay Magdolna